

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
почесного академіка НАПН України
Васяновича Григорія Петровича
на дисертаційне дослідження Подуфалової Катерини Юріївни
«Формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у
студентів педагогічного коледжу»,
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD),
за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Сучасний стан розвитку українського суспільства та його надзвичайно важливої складової – освіти, актуалізує проблему відповідального ставлення майбутніх учителів як у теоретичному, так і практичному сенсі. Іншими словами – це імператив часу. Актуальність теоретичного аспекту викликана недостатнім обґрунтуванням цієї проблеми відповідно до сучасних вимог гуманізації й технологізації освітнього процесу. Праксеологічний аспект актуальності праці стосується передусім необхідності реального запровадження теоретичних пошуків у педагогічні коледжі України, які роблять потужні кроки на шляху євроінтеграції. Безумовно, що тут нагально необхідним є практичне створення культурно-освітніх умов для реалізації творчих, інтелектуальних та вольових запитів здобувачів знань; удосконалення системи виявлення та підтримки інтелектуально обдарованих, морально підготовлених, здатних до творчої, відповідальної діяльності особистостей. Адже безвідповідальність педагога надто дорого коштує суспільству.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження. Науковий апарат дослідження К. Подуфалової відповідає вимогам до такого роду робіт і є самодостатнім для розв'язання всіх поставлених завдань, окреслених дисертанткою.

На основі аналізу змісту дисертаційного дослідження можна стверджувати, що К. Подуфалова отримала суттєву наукову новизну, сформулювала висновки, здійснила узагальнення, які є вартісними для педагогічної науки і практики. Головна суть наукових результатів дослідження полягає в тому, що на основі системного аналізу проблеми формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу вперше:

- теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу (організація педагогічного супроводу становлення суб'єктивної позиції як основи відповідального ставлення студентів до професійної діяльності; моделювання ситуацій відповідального вибору на різних етапах професійної підготовки майбутніх педагогів; створення в освітньому середовищі педагогічного коледжу системи взаємостосунків між суб'єктами освітнього процесу, що сприяє інтеграції досвіду відповідальної поведінки).

Крім цього, визначено критерії (когнітивний, мотиваційний, аксіологічний, діяльнісно-стратегічний, вольовий), показники та рівні (рефлексивний, виконавський, формальний) сформованості відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу. Подальшого розвитку набули форми і методи формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу та ін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз дисертаційної роботи дозволяє стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані К. Ю. Подуфаловою у дисертаційній роботі є об'єктивними, достатньо обґрунтованими, теоретично та експериментально підтвердженими.

Опрацювання значного обсягу наукових джерел (335 найменувань, із них – 53 іноземними мовами) засвідчує здійснений системний аналіз науково-практичної проблеми, зрілість дисертантки як сучасного науковця.

Оцінка змісту, завершеності дисертації та її найбільш суттєві результати.

1. На належному науковому рівні проаналізовано ключові поняття дослідження («відповідальне ставлення», «педагогічна діяльність», «виховна робота», «наставництво», «цінності», «професійне становлення» та ін.), які виконують певну методологічну роль та представлено результати порівняльного аналізу проблеми прояву професійної відповідальності в зарубіжних країнах.

Ключове поняття «відповідальне ставлення» авторкою визначено як комплексну особистісно-професійну якість майбутнього педагога, що формується в ході взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу і виявляється в готовності передбачати результати своєї діяльності, реалізованої з дотриманням принципів професійної етики, на основі вільного вибору і усвідомлення своїх соціальних та професійних зобов'язань.

2. Вартісним є і те, що дисертанткою ґрунтовно проаналізовано сутність і структуру відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу. У структурі відповідального ставлення до педагогічної діяльності авторкою виокремлено три компоненти: когнітивний, мотиваційно-ціннісний та поведінковий, які є взаємно доповнюють один одного. Відповідно до цих компонентів визначені критерії і показники відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу. Сказане забезпечує реалізацію фахових компетенцій у процесі здійснення майбутньої педагогічної діяльності.

3. Безумовно ціннісним аспектом представленої праці є те, що К. Подухвалова розробила структурно-функціональну модель, яка складається з п'яти блоків (цільового, теоретико-методологічного, операційно-змістового, критеріально-оцінювального та результативного). Такий підхід комплексно відображає мету, завдання, принципи, педагогічні умови, форми, методи, етапи та рівні формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу.

4. На основі аналізу наукових джерел, тривалого педагогічного досвіду та узагальнення результатів констатувального етапу дослідження визначено

педагогічні умови формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу: а) організація педагогічного супроводу становлення суб'єктної позиції як основи відповідального ставлення студентів до професійної діяльності; б) моделювання ситуацій відповідального вибору на різних етапах професійної підготовки майбутніх педагогів; в) створення в освітньому середовищі педагогічного коледжу системи взаємин між суб'єктами освітнього процесу що сприяє інтеріоризації досвіду відповідальної поведінки.

5. Не залишилися поза увагою дисертантки і питання найбільш ефективних форм розвитку відповідального ставлення до педагогічної діяльності, які слушно носять етапний характер. На першому (адаптаційному) етапі провідне місце посідають педагогічні факультативи, педагогічні ігри, екскурсії педагогічного спрямування, а також аналіз педагогічних ситуацій з прикладами відповідальної поведінки педагога. Другий етап наповнюється спілкуванням з досвідченими представниками педагогічної професії. Крім цього організовуються рефлексивні вправи, розв'язуються різних типів педагогічні ситуації тощо. Третій етап є завершальним. В процесі його реалізації проводиться педагогічний коучінг, створюються різного роду проекти, організовуються різні заходи тощо.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо можливого їх використання. Праця носить експериментальний характер. Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили, що реалізація обґрунтованих педагогічних умов забезпечує розвиток усіх структурних компонентів відповідального ставлення до педагогічної діяльності: когнітивного, мотиваційно-ціннісного та поведінкового. В експериментальній групі, на відміну від контрольної, на статистично значущому рівні збільшилася кількість студентів з високим, рефлексивним рівнем сформованості відповідального ставлення до педагогічної діяльності – з 15,2% до 31,5%, середнім (виконавським) – з 44,8% до 53,3% і водночас зменшилася з низьким, формальним, рівнем – з 40,8% до 15,2%.

Значення одержаних результатів для науки й практики полягає у відборі і систематизації діагностичного інструментарію, що уможливило здійснювати моніторинг формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у майбутніх педагогів; у розробці та впровадженні у навчальний процес педагогічних коледжів методичного забезпечення реалізації структурно-функціональної моделі формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності майбутніх педагогів; розробленні і використанні в освітньому процесі педагогічного коледжу методичних рекомендацій щодо успішного формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності здобувачів освіти. Результати дослідження мають достатнє впровадження в системі педагогічних коледжів.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Дисертаційна робота має достатню апробацію, результати дослідження доповідались на 5 міжнародних та всеукраїнських, регіональних фахових науково-практичних конференціях.

Основні результати дисертаційного дослідження викладені у 5 наукових працях, з яких 3 – одноосібні, 2 – у співавторстві, 5 – тези доповідей конференцій, у т.ч. зарубіжних; 3 розділи у колективних монографіях (1 – одноосібний, 2 – у співавторстві).

Зміст автореферату повністю розкриває зміст і структуру дисертаційного дослідження.

Позитивно оцінюючи представлене до захисту дисертаційне дослідження К. Подухвалової, висловимо деякі зауваження та побажання:

1. Вважаємо, що дисертантці варто було б визначити загальні методологічні засади дослідження, а не обмежуватися однією із їх складових – методами.

2. Визначаючи суперечності, які реально існують, і тією чи іншою мірою впливають на процес формування відповідального ставлення студентів до педагогічної діяльності, слід було б виокремити й таку: суперечність між

об'єктивними вимогами суспільства щодо необхідності високого рівня відповідального ставлення студентів до майбутньої діяльності й рівнем суб'єктивного усвідомлення цих вимог.

3. Можливо слід було б розробити комплексну програму підвищення педагогічної майстерності викладачів з метою їх здатностей до найбільш ефективного впливу на процес формування відповідального ставлення у майбутніх учителів.

4. Визначаючи умови формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу, авторка дослідження зазвичай послуговується дефініцією «освітні умови». На нашу думку, більш адекватним у цьому сенсі є поняття «культурно-освітні умови». Адже сьогодні на часі не суто здобуття знань, а передусім набуття майбутнім учителем високого рівня культури.

5. Загальна кількість висновків мала б відповідати кількості поставлених завдань.

6. Зазначимо, що зроблені зауваження та побажання сутнісно не впливають на високий рівень цієї праці.

Загальний висновок:

Дисертаційна робота «Формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки є актуальною, завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для розвитку педагогічної освіти, поглиблює наукові знання, є вагомим внеском для вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів у педагогічних коледжах, відповідає паспорту спеціальності, вимогам до дисертацій, (зокрема пп. 9, 11, 12, 13, 14) «Про порядок присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567

(зі змінами, внесеними згідно постанов № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р. та № 607 від 15.07.2020 р.), що дає підстави для присудження Подуфаловій Катерині Юріївні наукового ступеня доктора філософії (PhD) зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
почесний академік НАПН України,
професор кафедри соціальної роботи,
управління та суспільних наук
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності

Григорій ВАСЯНОВИЧ

Підпис професора Григорія Васяновича засвідчую:

т.в.о проректора з науково-дослідної роботи
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності
доктор технічних наук, професор

Василь ПОПОВИЧ